

Жорж БЕРНАНОС

ЦИНІЗМ СИЛИ ТА ОБЛУДА ПРАВА

Марно і навіть небезпечно стверджувати, що нинішня війна — це війна сили проти Права, тому що справжня Сила ніколи не повстане проти справжнього Права. Діло Франції святе, і тільки тому вона сьогодні впевнена і в силі, і в праві. Теперішня поразка Франції означала б, що вона засумнівалася в тому чи тому, що не змогла до кінця залишатися сильною і правою. Але Господь не допустить поразки — або допустить лише для того, щоб потім урятувати нас напевно. Загибель Дюгеклена в 1380 році, безсумнівно, була національним лихом, адже через тридцять з лишком літ, у 1415 році, ганебний договір у Труа розрубав Францію навпіл та позбавив права спадкоємності дофіна Карла, якого зреклась його власна мати. Але саме в цю хвилину якесь мурзате дівча вже бавилося з подругами на майдані в містечку Домремі. Звали її Жанною Д'Арк, і коли вона виросла, була відзначена благословінням однієї перестарілої дами — це була вдова колишнього констебля Франції.

Марно також протиставляти в цій війні агресію фашистських диктатур та пацифізм країн демократії, бо, знаючи, яким чином демократичні держави Європи служили справі миру в Ефіопії, Австрії, Іспанії, Празі чи Тирані, можна цілком слушно припустити, що вони значно менше любили мир, ніж ненавиділи війну. Звичайно, історія рано чи пізно доведе громадянам тоталітарних держав, що пани Гітлер та Муссоліні просто пошили їх у дурні. Але після італо-ефіопського конфлікту історія довела й інше: спочатку пани Гітлер та Муссоліні обдурили народи демократичних держав Європи, але - зовсім інакше, і - нічим не винагородивши їхнього самолюбства; демократії впали жертвою лихих чар фашизму, але не тому, що занадто

вірили в право, а тому, що недостатньо вірили в нього. Вони не вірили в силу права.

Ми не маємо наміру вдаватися тут в ідеологічні суперечки, є справи нагальніші; тепер головне для всього світу — честь. Світу не обійтися без честі. Можна безкінечно сперечатися про законність, про право, про саме правосуддя, тому що, на жаль, не завжди легко провести межу між Літерою та Духом. Але честь — це щось непорушне. Вона диктує свої закони старому й дитині, біднякові й багатієві, вченому й неуку — здається, нею наділені навіть благородні тварини. Честь — це сіль землі. Хоч людині, хоч народові, які загубили честь, не минути морального розкладу, смердюче тління торкнеться їх дуже швидко. "Викину тебе з вуст Своїх", — сказав Господь.

Сила вміє вдавати з себе правосуддя, вона багата й наймає різних адвокатів та крутиїв. Але якщо вона, посміхаючись, давить слабких, а потім починає розмови про честь, навіть маленькі діти сміятимуться їй в обличчя. Мені здається, про це варто задуматися "реалістам" (читай: прибічникам реальної сили), яких у наші дні "серйозні люди" цінують більше, ніж "економістів". Пани "реалісти" вважають, що честь — благопристойний забобон і тільки. Право дається силою, охоче скажуть вони, їм і в голову не прийде заявити, що право дається честю, хоча в останньому твердженні більше істини. Це не порожні повчання: не може загинути нація, якщо вона зберегла честь; честь її та життя — одне ціле.

Найгірше з бід минулого життя, від якого нас відірвала буря війни (а в неї тепер залучені всі без винятку), — що за нас сперечалися між собою підступність та насильство і ми були ставкою в їхній грі. Чума "реалізму" поширилась усюди, вона не пошкодувала і деяких особливо вразливих сторін життя духу. Наша цивілізація тішилася своєю міццю та багатствами, але всі ми відчували, що їй загрожує страшна небезпека. Світ страждав від нестачі честі, як цинготні хворі — від нестатку потрібних вітамінів. Світ загубив честь.

Сьогодні ж по усій Франції, від Середземного моря до Ени, наші солдати потерпають від мук, намагаючись повернути її, а весь світ страждає, бачачи їхню загибель, і ці страждання — ще не велика ціна. Бо якщо вони зазнають

невдачі, то ні підступність, ні насильство, ні золото, ні залізо не повернуть світові втрати, і навіть "реалісти" побудуться всіх своїх реальних, земних благ.

Травень 1940 р.